

Arkadiusz S. Więch, *Gawryś Tadeusz (1881–1914)* [w:] Tekstowa kartoteka osobowa przemyslan, pod red. Anny Siciak, na stronie Przemyskiej Biblioteki Publicznej;
zob. także Arkadiusz S. Więch, *Gawryś Tadeusz (1881–1914)* [w:] *Słownik biograficzny twórców oświaty i kultury XIX i XX wieku Polski południowo-wschodniej*, pod red. Andrzeja Meissnera, Kazimierza Szmyda, Rzeszów 2011 s. 122-123

GAWRYŚ Tadeusz (1881–1914), pedagog, wychowawca, działacz społeczny i kulturalny.

Ur. 24 kwietnia 1881 r. w Woli Zgłobieńskiej koło Rzeszowa. Pochodził ze zubożałej rodziny szlacheckiej. Ukończył szkołę ludową oraz Gimnazjum w Rzeszowie i w 1900 r. zdawszy egzamin maturalny rozpoczął studia na UJ. Początkowo przez dwa semestry studiował prawo, następnie zaś był słuchaczem wykładów z zakresu fizyki doświadczalnej oraz chemii nieorganicznej. Ostatecznie w 1905 r. ukończył studia historyczne na tymże uniwersytecie. Decyzją RSK, z 26 stycznia 1906 r., został mianowany zastępcą nauczyciela i rozpoczął pracę w I Gimnazjum w Przemyślu. Uczył języka polskiego, historii, geografii, śpiewu oraz jako przedmiotu nadobowiązkowego historii kraju rodzinnego. W 1907 r. został przeniesiony do nowo powstałego Gimnazjum na Zasaniu w Przemyślu, w którym podjął obowiązki nauczyciela języka łacińskiego, historii, geografii oraz wspólnie z prof. Witoldem Nowickim i Janem Barączem prowadził orkiestrę szkolną. Podczas pracy w Przemyślu dał się poznać jako znakomity pedagog i wychowawca młodzieży, a także niestrudzony działacz społeczny. Szczególną troską otoczył uczniów niezamożnych, na rzecz których organizował liczne kwesty oraz bale charytatywne, których celem było m.in. wspomóżenie powstającej bursy dla uczniów zasańskiego gimnazjum. W 1908 r. został jej pierwszym kierownikiem. Zdając sobie sprawę z potrzeby szerokiego propagowania osiągnięć naukowych, a także upowszechniania i kultywowania tradycji oraz historii, aktywnie włączył się w

prace nad nowo powstającym TPN i w 1909 r. wszedł w skład jego pierwszej dyrekcji. W 1911 r. przeniesiony został przez władze oświatowe do Gimnazjum w Sokalu, a następnie w 1912 r. do C.K. Gimnazjum im. Franciszka Józefa w Dębicy. Tutaj też pracował, aż do wybuchu I wojny światowej. W dębickim gimnazjum wykładał j. polski, j. niemiecki, historię i geografę oraz był nauczycielem śpiewu, prowadząc przy tym chór i orkiestrę gimnazjalną. Mocno zaangażował się również w prężnie działający w szkole ruch skautowski. Od r. szk. 1913/14 pełnił obowiązki opiekuna i zarazem drużynowego szkolnej drużyny harcerskiej. Angażował się w życie lokalnej społeczności Dębicy, pozostawiając po sobie opinię osoby ponad podziałami politycznymi oraz znakomitego społecznika, a także niezrównanego orędownika i przyjaciela młodzieży, dążącego do zaszczepienia w nich gorącego patriotyzmu. Pełnił funkcję sekretarza dębickiego oddziału Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, a także prowadził ćwiczenia z zakresu przysposobienia wojskowego drużyn sokolich, Strzelców oraz skautów. W 1914 r. na wieść o rozpoczęciu działań wojennych zrezygnował z pracy w dębickim gimnazjum i jako ochotnik, wraz z 30 podopiecznymi z drużyny harcerskiej, zaciągnął się do powstających w Krakowie Legionów Piłsudskiego, wchodząc w skład IV batalionu 2 Pułku Legionów Polskich. Jego bezpośrednim dowódcą był por. Bolesław Roja. 1 października 1914 r. batalion skierowany został do walki w Karpatach Wschodnich. Pełnił funkcję dowódcy patrolu zwiadowczego i 29 października 1914 r. podczas bitwy pod Mołotkowem, w czasie szturmu na rosyjskie stanowiska karabinów maszynowych, Tadeusz Gawryś został zabity. Jako żołnierz odznaczał się wielkim bohaterstwem, patriotyczną postawą, służbistością oraz odpowiedzialnością za powierzone mu zadania oraz podległych mu żołnierzy. Zginął śmiercią bohaterską w wieku 33 lat, pozostawiając po sobie żonę Alojżę z domu Moskałównę oraz pięcioro dzieci. Pochowany został w

zbiorowej mogile w miejscu potyczki swojego batalionu pod Mołotkowem. Na mocy decyzji (z 12 maja 1931 r.), Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Ignacego Mościckiego, został 13 lutego 1937 r. pośmiertnie odznaczony Krzyżem Niepodległości.

Bibliografia: AP w Przemyślu, zesp. 387, sygn. 192; Arch. II LO im. prof. K. Morawskiego w Przemyślu; Księga Nauczycieli; Arch. UJ, Teczka Personalna T. Gawrysia; Biblioteka I LO im. króla Władysława Jagiełły w Dębicy, Teczka Personalna T. Gawrysia; *Sprawozdanie Dyrekcji Gimnazjum z polskim językiem wykładowym w Przemyślu za rok szkolny 1906*, Przemyśl 1906; *Sprawozdanie Dyrekcji Gimnazjum z polskim językiem wykładowym w Przemyślu Zasaniu za rok szkolny 1908*, Przemyśl 1908; *Sprawozdanie Dyrekcji Gimnazjum z polskim językiem wykładowym w Przemyślu Zasaniu za rok szkolny 1910*, Przemyśl 1910; *Sprawozdanie Dyrekcji Gimnazjum w Dębicy za rok szkolny 1915/16*, Tarnów 1916; „Gazeta Przemyska” R. 2: 1908, nr 16 z 25.02; „Sprawozdanie Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych”, dodatek do „Muzeum” R. 24: 1908, t. 2, z. 6; „Rocznik Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu za rok 1909–1911”, pod red. F. Przyjemskiego, Przemyśl 1912; Łomniewska D., *Pamięci naszego Ojca*, mszps w archiwum rodziny; Taż, *W 22 lata po bitwie mołotkowskiej*, mszps w archiwum rodziny.

Kwolek A., *Liceum Ogólnokształcące w Dębicy 1900–2000. Próba monografii*, Dębica 2000; Roja B., *Legioniści w Karpatach 1914–1915 rok*, Warszawa 1933; Stańko A., *Karpacka Brygada Legionów*, Tuchów 1997; Stańko A., Skowron E., *Dębica w Karpackiej brygadzie Legionów. Legioniści w walkach o niepodległość i odbudowę kraju*, Dębica 2004; Więch A., *Gawryś Tadeusz*, w: *Przemyski słownik biograficzny*, pod red. L. Faca i T. Pudłockiego, T. 1, Przemyśl 2009, s. 20–23; Więch A., *Tadeusz Gawryś (1881–1914) – wychowawca polskości*, „Rocznik Gimnazjalny” 2007/2008 [2009], nr 12, s. 223–230; Zduła Pelczyński Z., *Kronika TPN*, w: *Siedemdziesiąt lat TPN w Przemyślu 1909–1979*, pod red. J. Olszaka, Przemyśl 1979; Żychowska, M., *Harcerstwo dębickie 1911–1939*, Tarnów 1991; Górska L., *Dzieciom moim polecam i nakazuję*, „Ziemia Dębicka” 2000, nr 9.